

Forsvarsdepartementet
postmottak@fd.dep.no

13. desember 2016
Hærens referanse: 2015/042708-002

Forbud mot fotografering av militære anlegg og områder

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere, herunder ledere og frilansere som har journalistikk som yrke. Vi arbeider blant annet for å sikre og styrke ytringsfriheten, medienes samfunnsfunksjon og journalisters arbeidsvilkår.

Vi er kjent med at Forsvarsstaben har bedt Hæren vurdere behovet for en forskrift for å konkretisere forbudet i midlertidig lov om beskyttelse av og kontroll med geografisk informasjon av hensyn til rikets sikkerhet av 07.08.2015 nr. 83. *Hele* dokumentet er unntatt offentlighet med hjemmel i offentleglova § 13 første ledd, jf. sikkerhetsloven §§ 11 og 12. Dette til tross for at det kun er de enkelte *opplysningene* som eventuelt er underlagt taushetsplikt, mens resten av dokumentet skal gis ut. Noe underlig er det i tillegg at dette dokumentet skal inneholde gradert informasjon, all den tid det omhandler en høring av regelverket vårt. Uansett krever et slikt forskriftsarbeid en alminnelig høring, der også presseorganisasjonene blir inkludert.

Det er Hærens svarbrev av 03.10.2016, som vi har fått innsyn i, som likevel utløser vår reaksjon. Selve spørsmålet fra Forsvarsstaben besvares ikke, men i stedet legges det opp til *en omkamp av vedtak det er politisk enighet om*. Da våre lovgivere på Stortinget vedtok å oppheve lov om forsvarshemmeligheter § 3, var bakgrunnen for dette at bestemmelsen var *problematisk i forhold til ytringsfriheten*, jf. blant annet NOU 2003:18 punkt 7.4.2 og Ot. prp. nr. 8 (2007-2008) punkt 7.13.3.

Kort oppsummert mener Hæren at: ordlyden i den midlertidige loven ikke dekker deres behov, bestemmelsene om adgangsforsbud og forbud mot fotografering må sees i sammenheng, Forsvarets nøkkelpunkter må ikke detaljngives i lov- eller forskrift og det er behov for en utvidelse av militær politimyndighet overfor sivile som på avstand overtrer den midlertidige loven. Hærens brev viser, etter NJs syn, dessverre lite forståelse for *avveiningen mellom det nasjonale behovet for hemmelighold og det sivile samfunnets behov for informasjon*.

Konsekvensen av Hærens forslag vil være at *handlinger som er vanlige og i samfunnets allmenne interesse*, vil kunne straffes uavhengig av om de kompromitterer rikets selvstendighet, sikkerhet og andre vitale nasjonale sikkerhetshensyn. Hærens forslag favner med andre ord alt for vidt, og *griper direkte inn i medienes mulighet til å ivareta sin kontrollfunksjon som forutsetter innsamling og sammenstilling av informasjon*.

Som eksempel trekker Hæren frem at høyesterettspraksis, som beskriver gjeldende rett, ikke lenger dekker dagens trusselbilde. Det vises blant annet til Rt 1982 s. 586 (Hærens note 4). Denne saken gjaldt fotografier som viste «noen flyttbare brakker av vanlig type og noen biler som det ikke synes være noe spesielt ved». Disse fotografiene ble av Høyesterett naturligvis ikke omfattet av forbudet mot opptak, mangfoldiggjøring eller offentliggjøring av informasjon om militære anlegg og områder. Vi må heller ikke i fremtiden få en lovgivning der slike bygninger og andre objekter blir omfattet av et slikt forbud.

Pressen skal gi befolkningen informasjon av allmenn interesse. Medias viktigste oppgave i et demokratisk samfunn er å ha en funksjon som «offentlig vaktbikkje» overfor maktfaktorer. Journalister har derfor fått et *utvidet* vern mot straffeforfølgning for innsamling av konfidensiell informasjon, jf. blant annet Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) punkt 7.3.2, NOU 2003:18 punkt 6.2.3 og 7.1.2.

Vurderingen av taushetspliktens rekkevidde må ta hensyn til hvor viktig ytringsfriheten er i den konkrete sammenheng. Det må foretas *en konkret interesseavveining* mellom sakens allmenne interesse og de hensyn som taler mot innsyn. Denne avveiningen kommer blant annet frem i Justis- og politidepartementets «Rettleiar til offentleglova» 12/2009 s. 79:

«I vurderinga av om opplysningar er omfatta av teieplikt eller ikkje, må ein mellom anna leggje vekt på om opplysningane – åleine eller saman med andre tilgjengelige opplysningar – kan skade eller utlevere ein person, om opplysningane er gitt i trumål, og om utlevering kan skade tilliten til forvaltninga, slik at det blir vanskeleg å hente inn naudsynte opplysningar i framtidige saker. Vidare må ein leggje vekt på kva interesse ålmenta har i å gjere seg kjent med opplysningane.» (Vår understrekning.)

Et absolutt unntak fra innsyn for taushetsbelagt informasjon – uavhengig av sakens allmenne interesse – vil uansett medføre en praksis i strid med Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 10 om ytringsfrihet. Innskrenkninger i ytringsfriheten må i henhold til artikkel 10 annet ledd være «nødvendig i et demokratisk samfunn». I denne vurderingen skal det *alltid* foretas en interesseavveining av de motstridende hensyn i den konkrete saken. De *interesser som begrunner taushetsplikten* i det konkrete tilfellet, må altså veies opp mot *sakens allmenne interesse*.

Vi viser her for eksempel til Den europeiske menneskerettsdomstols (EMD) storkammeravgjørelse Stoll mot Sveits av 10.12.2007 (se særlig avsnittene 110 og 128). Saken omhandlet pressens viderefremming av konfidensiell informasjon i diplomatiske rapporter. EMD understreket at et totalt hinder av offentlig debatt om konfidensielle saker, gjennom å påberope seg behovet for å beskytte diplomatisk korrespondanse, er uakseptabelt. Retten påpekte at ytringsfriheten har en særlig betydning i situasjoner der statlig virksomhet og beslutninger unnsniker demokratisk eller rettslig kontroll på grunn av deres fortrolige eller hemmelige natur.

Også i norsk rett er EMK i stadig sterkere grad blitt lagt til grunn i saker som gjelder pressens adgang til informasjon. Vi viser her til Treholtinnsynsaken HR-2013-641-A, som gjaldt innsyn i opptakene fra Treholt-saken i 1985, og Fengslingsvideosaken HR-2015-02536-A, som omhandlet innsyn i opptakene fra et videoovervåkingskamera hos Oslo legevakt. I begge sakene var spørsmålet journalisters tilgang til informasjon med hjemmel direkte i EMK artikkel 10. Her uttalte blant annet Høyesterett (Treholtinnsynsaken avsnitt 44/Fengslingsvideosaken avsnitt 51) at «De avgjørelsene som jeg har gått gjennom, viser at artikkel 10 i hvert fall er gitt anvendelse der pressen ber om innsyn i saker av legitim allmenn interesse, forutsatt at det er tale om innsyn i opplysninger som allerede foreligger.» Videre heter det (i avsnitt 53 i Treholtinnsynsaken/Fengslingsvideosaken avsnitt 65) at «Jo større samfunnsinteresse det er knyttet til en sak, jo større behov er det for at forholdene legges til rette for at pressen gis mulighet til å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte.» Så lenge det er *mediene* som ber om innsyn i *saker av allmenn interesse og opplysningene foreligger*, er således *norsk lovgiver forpliktet etter EMK artikkel 10 til å sette mediene i en særstilling når det gjelder innsynsspørsmål.*

Praktiseringen av en bestemmelse som ilegger journaliser straff for å fotografere, samle inn, sammenstille samt offentliggjøre informasjon om militære anlegg og områder, uten at det foreligger noe skadekrav i bestemmelsen, vil altså klart være i strid med EMK artikkel 10. Også i tilfeller der det skulle foreligge et skadekrav, må det foretas en avveining mellom sakens allmenne interesse opp mot den eventuelle skade handlingen kan påføre rikets sikkerhet. Det må foreligge et tvingende samfunnsmessig behov, før pressen kan nektes å innhente slik informasjon. Dette må hensyntas i det videre arbeidet med en eventuell forskrift på området.

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

Thomas Spence
leder

Ina Lindahl Nyrud
advokat

Kopi:

- Forsvarsstaben
 - Hæren
- Begge forsvaret@mil.no